

Nr 139.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pension åt f. d. lärarinnorna Matilda Wilhelmina Almqvist och Maria Elisabet Almqvist; given Stockholms slott den 19 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Majestäts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokoll över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härefter:

Hos Kungl. Maj:t hava f. d. lärarinnorna vid S:t Katarina svenska församlings kyrkoskola i Petrograd Matilda Wilhelmina Almqvist och Maria Elisabet Almqvist anhållit, att Kungl. Maj:t måtte bevilja envar av dem en årlig pension eller ett årligt understöd till det belopp, som Kungl. Maj:t kunde anse skäligt.

Pension åt
f. d. lärarin-
norna Matilda
Wilhelmina
Almqvist och
Maria Elisa-
bet Almqvist.

Såsom stöd för sin ansökning hava sökandena åberopat, att de barn, som de undervisat under sin 25-åriga verksamhet vid sagda skola, varit svenska barn, vilka till stort antal numera vore bosatta i Sverige, att den svenska skolan under dessa år haft ett årligt elevantal av omkring 200—300, fördelade på 8 klasser, att skolan förfogade över vissa av svenskar skänkta fonder, från vilka sökandena varit berättigade att erhålla pension, som de nu på grund av de yttre förhållandena gått förlustiga, att de likaledes blivit berövade sina tillgångar, så att de för sitt uppehälle icke hade något annat, än vad de genom eget arbete kunde förtjäna, samt att det på grund av deras ålder och arbetsbristen på lärarinnebanan varit dem omöjligt att få någon anställning i Sverige.

Av handlingarna i ärendet inhämtas huvudsakligen följande:

Ifrågavarande skola, som grundats omkring år 1800, hade varit en åttaklassig samskola för gossar och flickor, två förberedande klasser inberäknade. Undervisningsspråket i skolan hade varit svenska. Skolan hade till största delen underhållits genom avkastningen från en församlingen tillhörig större fastighet, vartill kommit vissa donationsmedel och ett mindre understöd från svenska och finska staterna. Skolan hade förvaltats av ett skolråd, däri kyrkoherden varit ordförande. Kyrkoherden hade tillika varit skolans rektor. Antalet rikssvenska barn hade utgjort omkring 10 procent av hela elevantalet. På grund av sovjetmyndigheternas åtgöranden hade skolans verksamhet upphört den 1 maj 1918. De båda sökandena, av vilka Matilda Wilhelmina Almqvist, född den 23 januari 1869, genomgått pedagogiska institutet i Petrograd och Maria Elisabet Almqvist, född den 4 januari 1871, genomgått gymnasium och gymnastikinstitutet i Petrograd, hade tjänstgjort vid ifrågavarande skola i Petrograd från den 1 september 1892 till den 1 maj 1918, varvid den förstnämnda undervisat i matematik i skolans alla klasser och i ryska språket i de högre klasserna, den sistnämnda i ryska och tyska språken samt gymnastik. Enligt för svenska skolans lärarpersonal gällande pensionsbestämmelser skulle sökandena efter 25 års tjänstgöring varit berättigade till erhållande av pension, vilket emellertid omöjliggjorts på grund av att i samband med den ryska revolutionen svenska församlingens egendom gått förlorad. Sökandena hade förutom sin arbetsförtjänst såsom lärarinnor icke ägt någon enskild förmögenhet.

Enligt intyg av f. d. kyrkoherden i församlingen A. Malin hade sökandena utövat sitt kall med stor hängivenhet, kärlek och plikttrohet samt med god framgång.

Båda sökandena äro svenska medborgare.

I ärendet hava yttranden avgivits den 15 januari 1926 av skolöverstyrelsen, den 22 januari 1926 av styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. och den 28 januari 1926 av statskontoret.

Skolöverstyrelsen har anfört följande:

På grund av de omständigheter, som anföras i ansökningsen och i övrigt framgå av de till densamma fogade handlingarna, anser överstyrelsen det synnerligen önskvärt, att någon form av understöd kunde genom statens försorg beredas sökandena. Och vill överstyrelsen särskilt framhålla, att sagda omständigheter äro av alltför säregen natur för att man skulle behöva riskera, att ett sådant understöd skulle medföra några vittgående konsekvenser.

Vad åter angår det belopp, som skulle kunna ifrågakomma för ett dylikt understöd, synes det ligga närmast till hands att jämföra sökandena med lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Ämneslärarinnor med full tjänstgöring vid dylika läroanstalter äro skyldiga att tillhöra lärarinnornas pensionsanstalt. Nu har denna pensionsanstalt icke varit i verksamhet längre än från och med den 1 januari 1911, och de lärarinnor, som före denna tid varit anställda vid läroanstalter av ifrågavarande slag, hava i regel tillhört antingen pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom eller svenska lärarinnornas pensionsförening; och funnos för lärarinnor i denna ställning vid pensionsanstaltens inrättande olika möjligheter att ordna sina pensionsförhållanden. En uträkning av den pension, som skulle komma sökandena till del, ifall de först hade tillhört endera av de båda äldre pensionsinrättningarna och sedan använt någon av de olika möjligheterna att efter den nya pensionsanstaltens inrättande ordna sina pensionsförhållanden, skulle således erbjuda flera olika alternativ, alla fiktiva, och utan någon hållpunkt för valet dem emellan. Under sådana omständigheter anser överstyrelsen det mera vägledande att utgå från det förhållandet, att de till lärarinnornas pensionsanstalt utgående avgifterna, på vilka pensionen bygges, äro så avpassade, att delägare med full tjänstgöring i normala fall äger att från och med den 1 juli det år, under vilket hon uppnår 60 års ålder, uppbära en årlig pension av 1,500 kronor, av vilket belopp 900 kronor motsvara de avgifter, som för henne erlagts av stat och kommun, 600 kronor dem, som erlagts av lärarinnan själv (nådiga kungörelserna nr 145/1910 och 704/1921). Om emellertid en lärarinna avgår tidigare, dock tidigast vid 55 års ålder, avkortas pensionen i viss proportion till levnadsåldern (nådiga kungörelsen nr 704/1921). Om man i nu förevarande fall beräknar, att en efter anförda grunder bestämd pension skulle till sökandena utgå från och med den 1 juli 1926, borde den för Matilda Almquist avkortas till det belopp, som motsvarar avgång vid 57 års ålder, eller 760 kronor motsvarande avgifter av stat och kommun och 506 kronor motsvarande egna avgifter, således tillsammans 1,266 kronor, samt för Elisabet Almquist till det belopp, som motsvarar avgång vid 55 års ålder, eller 713 kronor motsvarande avgifter av stat och kommun och 475 kronor motsvarande egna avgifter, således tillsammans 1,188 kronor. Till denna pension skulle komma tilläggspension. Denna beräknas efter olika grunder för sådana lärarinnor, som avgått före år 1921, och för dem, som avgå tidigast med utgången av sagda år (nådiga kungörelserna nr 965/1917, 702/1921 och 703/1921); i vilketdera fallet som helst utgår den först från och med den 1 juli det kalenderår, under vilket vederbörande fyller 60 år. Då nu sökandena uppnå sagda ålder Matilda Almquist år 1929 och Elisabet Almquist år 1931 men de började sin tjänstgöring samtidigt, skulle längre tid komma att förflyta mellan tjänstgöringens början och tilläggspensionens utgående för Elisabet Almquist än för Matilda Almquist; och detta förhållande skulle medföra den följd, att Elisabet Almquist skulle i tilläggspension erhålla

ett något högre belopp (900 kronor) än Matilda Almqvist (851 kronor). Sammanlagda beloppet av pension och tilläggs pension skulle alltså utgöra för Matilda Almqvist 2,117 kronor och för Elisabet Almqvist 2,088 kronor. Härtill skulle komma pensionsförhöjning I enligt §§ 3 och 7 mom. 5 av nådiga kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer. Denna förhöjning skulle enligt den till sagda kungörelse fogade tabell A utgöra för Matilda Almqvist före tillträdet av tilläggs pensionen 221 kronor, efter tillträdet av densamma 279 kronor samt för Elisabet Almqvist respektive 204 kronor och 275 kronor. Sammanlagda pensionsbeloppet skulle alltså utgöra för Matilda Almqvist före tillträdet av tilläggs pensionen 1,487 kronor, efter tillträdet av densamma 2,396 kronor samt för Elisabet Almqvist respektive 1,392 kronor och 2,363 kronor. Till dessa belopp skulle slutligen komma dyrtidstillägg. Under förutsättning av nu gällande bestämmelser skulle sådant utgå före och efter tilläggs pensionens tillträde till Matilda Almqvist med respektive 372 och 492 kronor, till Elisabet Almqvist med respektive 360 och 492 kronor. Slutsummorna skulle alltså bli för de olika tidpunkterna för Matilda Almqvist respektive 1,859 kronor och 2,888 kronor, för Elisabet Almqvist respektive 1,752 kronor och 2,855 kronor.

De sålunda verkställda beräkningarna röra sig emellertid med till stor del fingerade förutsättningar och kunna fördens skull icke giva någon direkt och fullständig vägledning för att avgöra, vilka understödsbelopp som skulle kunna ifrågakomma. Sålunda synes det överstyrelsen, som om man borde bortse från den olikhet i ålder, som förefinnes mellan de båda sökandena; de befinna sig båda i den ålder, att det för dem i ett land, för vilket de äro väsentligen främmande, torde bli omöjligt att erhålla något arbete av det slag, som motsvarar deras utbildning och tidigare verksamhet, och synnerligen svårt att överhuvudtaget erhålla något arbete. Av samma skäl synes det olämpligt att låta en del av understödet dröja på det sätt, som skulle bli en följd, om man på sökandena tillämpade bestämmelserna angående tilläggs pension. Slutligen synes det icke kunna ifrågasättas, att staten vid beviljande av understöd skulle taga i beräkning det pensionsbelopp, som under vanliga förhållanden motsvarar en lärarinnas egna avgifter. Om man således till utgångspunkt för understödets beräkning tager dels den del av pensionen, som motsvarar avgifter av stat och kommun, dels en med hänsyn till för tidigt utgående något reducerad tilläggs pension, skulle man komma till ett belopp av omkring 1,500 kronor. Då sökandena varken varit i statens tjänst eller tillhöra någon av de övriga kategorier f. d. befattningshavare, som enligt gällande bestämmelser om pensionsförhöjning och dyrtidstillägg äro berättigade till förhöjning och tillägg av sådana slag, torde dylika icke böra till dem utgå.

Styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. har under vitsordande, att sökandena icke kunna för sin ifrågavarande tjänstgöring erhålla pension från vare sig nämnda anstalt eller någon annan under anstaltens styrelse lagd pensionskassa, förklarar sig icke hava något att erinra mot skolöverstyrelsens förslag i ämnet.

Statskontoret har anfört följande:

Då den läroanstalt, i vilken ifrågavarande lärarinnor tjänstgjort, icke varit någon i egentlig mening svensk skola, synes det under normala förhållanden knappast hava kunnat ifrågakomma att tilldela dem pension av statsmedel. Med hänsyn till att de på grund av i Ryssland rådande tillstånd otvivelaktigt blivit försatta i nödläge vill dock statskontoret icke motsätta sig skolöverstyrelsens förslag i ärendet.

Mot det av skolöverstyrelsen för envar av dem föreslagna pensionsbeloppet, 1,500 kronor, har statskontoret i och för sig intet att erinra. Det lär dock kunna ifrågasättas, huruvida icke det kan anses lämpligare att, i stället för att fastställa ett bestämt pensionsbelopp, vara dyrtidstillägg eller annan förhöjning icke må utgå, avpassa pensionen enligt de i Kungl. Maj:ts kungörelse den 18 juni 1925 (nr 280) angivna grunderna, i vilket fall dyrtidstillägg bör å pensionsbeloppet åtnjutas i enlighet med de för sådant tillägg till tjänstepension efter den 1 juli 1925 gällande bestämmelser. I dylikt fall torde pensionen för en var av ifrågavarande lärarinnor skäligen böra fastställas till 1,200 kronor, å vilket belopp dyrtidstillägg enligt gällande grundtal utgör 252 kronor.

Den läroanstalt, vid vilken sökandena tjänstgjort, har visserligen, såsom statskontoret påpekat, icke varit någon uteslutande svensk skola, och dess verksamhet har varit av huvudsakligen privat karaktär. En stor del av skolans lärjungar har dock varit rikssvenska barn och undervisningsspråket vid skolan har varit svenska.

Departement-
schefen.

Det synes mig under sådana förhållanden, att sökandenas långvariga och pliktrogna arbete bland landsmännen i Petrograd måste tillerkännas betydelse såsom en värdefull faktor i strävandena att åt svenskar i utlandet bevara sambandet med svenskt språk och svensk kultur. Då nu sökandena icke genom eget förvållande utan endast genom de yttre händelsernas tvång gått förlustiga de pensionsförmåner, de eljest varit berättigade att åtnjuta från församlingen, finner jag starka billighetsskäl tala för att den svenska staten här träder hjälpande emellan och genom understöd i form av årliga pensioner bereder dem gottgörelse för deras förlust.

Vad beloppet av ifrågavarande pensioner beträffar, ansluter jag mig till den av statskontoret uttalade uppfattningen och finner det lämpligast, att pensionerna avpassas efter de i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) angivna grunderna, i vilket fall dyrtidstillägg bör å pensionsbeloppet åtnjutas i enlighet med de för sådant tillägg till tjänstepension efter den 1 juli 1925 gällande bestämmelser. För envar av ifrågavarande lärarinnor finner jag således pensionen böra fastställas till 1,200 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att till vardera av förra lärarinnorna vid S:t Katarina svenska församlings kyrkoskola i Petrograd Matilda Wilhelmina Almqvist och Maria Elisabet Almqvist må från och med den 1 juli 1926 under deras återstående livstid från

Kungl. Maj:ts proposition Nr 139.

allmänna indragningsstaten utgå ett årligt understöd av 1,200 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

E. Mewling.
